

врахована залежність фонетичних змін від морфологічно обумовлених позицій голосних і попередніх приголосних у слові.

У словнику розрізняється основне та побічне наголошування. Основне наголошування позначено вправо нахиленою рисочкою над наголошеною голосною чи транскрипційним знаком наголошеного звука, для побічного наголошування вживається вліво нахилена рисочка. У сучасній українській літературній мові основний наголос падає на прості слова, а допоміжний у словнику відображено тільки у складних словах.

В результаті автоматизованої обробки словникової бази орфоепічного словника української мови для українців за допомогою конвертора до поліграфічної системи готується макет видання "Орфоепічного словника української мови для іноземців" (близько 120 тисяч слів).

Словник реалізовано на мові програмування CLIPPER, що фундується на dBase технології та базах даних dbf-структури.

1. Ковтуненко Л.С., Щербакова Н. В. *Комп'ютерний орфоепічний словник української мови* (IV міжнародна наукова конференція "Українська науково-технічна термінологія": тези допов./ Львів, Державний університет "Львівська політехніка", 1996.) 2. Ковтуненко Л.С. *Комп'ютерні аспекти лексикографічних систем* /журнал "Мовознавство", 4-5/ 1996. - С.28-34). 3. Ковтуненко Л.С., Ярун Г.М. *Автоматизована словникова система* (II міжнародна наукова конференція "Українська науково-технічна термінологія": тези допов./ Львів, Львівський політехнічний інститут, 1993. - С.115-116). 4. Ковтуненко Л.С., Ярун Г.М. *Комп'ютерний аналіз та синтез орфографічного словника української мови* (III міжнародна наукова конференція "Українська науково-технічна термінологія": тези допов./ Львів, Державний університет "Львівська політехніка", 1994. - С.246-247)

СТРУКТУРА БАГАТОМОВНОГО СЛОВНИКА ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ

© Лілія Пономаренко, 2000

Житомирський військовий інститут радіоелектроніки

У 1999 році був опублікований нами п'ятимовний словник військових термінів

/ П о н о м а р е н к о Л. О. *Короткий українсько-російсько-англо-німецько-французький словник військових термінів // Військова та військово-технічна термінологія: Науково-методичні матеріали. – Житомир: ЖВІРЕ, 1999. – Вип. 10. – С.54–181./*

У кожній статті цього словника послідовно подаються еквівалентні терміни української, російської, англійської, німецької і французької мов. Наприклад:

укр.	<i>молóдший сержáнт, -а</i>
рос.	<i>млáдший сержáнт</i>
англ.	<i>junior sergeant</i> [ˈdʒuːnjə ˈsa:dʒ(ə)nt]
нім.	<i>Úntersergeant m</i>
фр.	<i>sous-sergent m;</i>
укр.	<i>контпрáзвідка, -и; протирáзвідка, -и</i>
рос.	<i>контпрáзвѣдка</i>
англ.	<i>intelligence police</i> [inˈtelɪdʒ(ə)ns pəˈliːs]; <i>counter-intelligence</i> [ˈkauntərɪn,telɪdʒəns]; <i>counter-espionage</i> [ˈkauntər,espɪəˈnɑːʒ]
нім.	<i>Spionágeabwehr</i> [-зə-] f; <i>Ábwehrdienst m</i>
фр.	<i>contre-espionnage m.</i>

Словник укладений за тематичним принципом та містить такі розділи: а) ОСОБОВИЙ СКЛАД; б) ВІЙСЬКОВЕ ЗВАННЯ; в) ПІДРОЗДІЛ І ПОСАДА; г) РОДИ ВІЙСЬК ТА

СЛУЖБИ; г) ЗБРОЯ; д) НЕСЕННЯ ВАРТОВОЇ СЛУЖБИ; е) ОБМУНДИРУВАННЯ, ПРЕДМЕТИ ОСОБИСТОГО СПОРЯДЖЕННЯ; є) ВІЙСЬКОВІ КОМАНДИ. Таким чином, ми охопили найважливіші тематичні групи військової термінології. Маються на увазі парадигматичні групи слів та стійких словосполучень, які зв'язані між собою такою семантичною властивістю, як тематична спільність.

Оскільки в межах однієї словникової статті представлені синонімічні ряди, то встає питання про спосіб їх передачі. В нашому словнику синонімічні терміни відділяються один від одного крапкою з комою. Наприклад: (англ.) *sergeant-major* [ˈsɑːdʒ(ə)nt ˈmeɪdʒə]; *master sergeant* [ˈmɑːstə ˈsɑːdʒ(ə)nt]; (амер.) *first sergeant* [ˈfɜːst ˈsɑːdʒ(ə)nt]; (мор.) *petty officer* [ˈpeti ˈɔfɪsə] “старшина”; (англ.) *weapon of mass destruction* [ˈwepən əv ˈmæs dɪsˈtrʌkʃən]; *weapon of mass extermination* [ˈwepən əv ˈmæs ɛks.təːmiˈneɪʃ(ə)n]; *weapon of mass annihilation* [ˈwepən əv ˈmæs əˌnaɪəˈleɪʃ(ə)n]; *weapon of obliteration* [ˈwepən əv əˌblɪtəˈreɪʃ(ə)n] “зброя масового знищення, зброя масового ураження”.

При потребі даються відомості про сферу вживання того чи іншого синоніма. Наприклад: англ. *platoon* [pləˈtuːn]; в англ. артилерії, інженерних військах та військах зв'язку *section* [sekʃn]; в англ. кавалерії і танкових військах *troop* [truːp] “взвод, чота”; англ. *small arms* [ˈsmɔːl ˈɑːmz]; прост. *shooting iron(s)* [ˈʃuːtɪŋ aɪən(z)] “стрілецька зброя”; нім. *Wächschicht* f; *Wächdritteil* n; *Wächwechsel* m; *Wächablösung* f; австр. *Wächablöse* f “зміна варт”; нім. *Gewehr* аб!; *Gewehr nehmen!*; австр. *Beim Fuß!* ”До но-Г И !; До сто-П И !”.

Факультативні компоненти термінологічних словосполучень подаються у дужках. Наприклад: англ. *special (action) forces* [ˈspeʃ(ə)l (ækʃ(ə)n) ˈfɔːsɪz] “спеціальне військо, військо спеціального призначення”, англ. *Corps of (Royal) Engineers* [ˈkɔːrɪv (ˈrɔɪ(ə)l) ɛn(d)ʒɪˈniəz] “інженерне військо”.

В українських, російських та німецьких термінах указаний наголос. Наприклад: укр. *проти́гáz*, рос. *проти́вогáz*, нім. *Gásmaske*; укр. *нара́ль*, рос. *нара́ль*, нім. *Paróle, Kennwort*. Французькі фахові слова цього не потребують, оскільки в них завжди наголошується лише останній склад. Наприклад: *sentinelle, fonctionnaire* “чатовий”, *mitrailleuse, pistolet-mitrailleur* “автомат”. Англійські терміни супроводжуються транскрипцією. Наприклад: *carbine* [ˈkɑːbaɪn] “карабін”, *revolver* [rɪˈvɒlvə] “револьвер”. Для зручності у користуванні наводиться фразовий наголос (зокрема, знак наголосу проставлений в односкладових словах, що акцентуються у потоці мовлення). Наприклад: англ. *grenade gun* [grɪˈneɪd ˈɡʌn] “гранатомет”, англ. *bomber force* [ˈbɒmə ˈfɔːs] “бомбардувальна авіація”.

Німецькі й французькі субстантиви забезпечені показником родової віднесеності / чоловічий рід – m (скорочення від нім. *Maskulinum*), жіночий рід – f (скорочення від нім. *Femininum*), середній рід – n (скорочення від нім. *Neutrum*) – для німецької мови та чоловічий рід – m (скорочення від франц. *masculinum*), жіночий рід – f (скорочення від франц. *féminin*). Наприклад: нім. *Jagdbombenflieger* m “винищувально-бомбардувальна авіація”, нім. *Kriegsmarine* f “військово-морський флот”, нім. *Heer* n “армія”, фр. *corps* m “корпус”, фр. *division* f “дивізія”; нім. *Zug* m “взвод”, нім. *Brigade* f “бригада”, нім. *Regiment* n “полк”, фр. *amiral* m “адмірал”, фр. *compagnie* f “рота”.

В німецьких, англійських та французьких термінах при потребі дається вказівка на множину (pl – скорочення від англ. *plural*, нім. *Plural*, фр. *pluriel* “множина”). Наприклад: нім. *Aufklärungsfliegerkräfte* f pl “розвідувальна авіація”, нім. *Jagdflieger* m pl “винищувальна авіація”; англ. *marines* pl “морська піхота”, англ. збірн. *weapons* pl “зброя”; фр. *services* pl “запілля, служба тилу”, фр. збірн. *armes* pl “зброя”.

Для легшого оперування з українськими термінами наводяться закінчення родового відмінка однини іменників. Наприклад: *казанок*, -нка; *шинель*, -і; *обмундирування*, -я; *корпус*, -у.

Поряд із функціонуючими українськими назвами підрозділів і військових звань, подаються і їх історичні відповідники (відділення – рій, взвод – чота, рота – сотня, батальйон – курінь; прапорщик – підхорунжий, молодший лейтенант – хорунжий, лейтенант – чотар, старший лейтенант – поручник, капітан – сотник). Це ж стосується і команд: крім задіяних у Статутах Збройних Сил України команд *Кру-ГОМ!*, *Рівняння – ДО СЕРЕДИНИ!* тощо, наводяться й такі, як *Обер-НИСЬ!*, *До середини – ГЛЯНЬ!*

З кількох синонімів кожної мови найбільш вживаний у даний момент подається першим. Наприклад: укр. *стрілецьке відділення, стрілецький рій*; укр. *командир взводу, командир чоти*; рос. *военно-воздушные силы, военная авиация*; рос. *морская авиация, авиация флота*; англ. *border-security forces, frontier(-guarding) force* “прикордонне військо”; англ. *provisions supply office, Army Catering Corps, Cat Corps* “харчова служба”; нім. *chemische Truppen, Truppen der chemischen Abwehr, Chemie-Truppen* “хімічне військо, хемічне військо”; нім. *Feuerwaffe, Schußwaffe* “вогнепальна зброя”; фр. *service de santé, service sanitaire* “військово-медична служба, військово-санітарна служба”; фр. *obusier, canon court* “гаубиця”.

Оскільки в основній частині словника терміни наводяться за тематичним принципом, ми для зручності користувачів додаємо алфавітні покажчики задіяних лексичних, фразеоматичних (без переосмислення) і фразеологічних (з переосмисленням) одиниць з відсилкою на номер п’ятимовного набору. Наприклад:

Алфавітний покажчик українських термінів (сс. 136 – 144):

Бігом – РУШ!	206
віце-адмірал	45
каска	170
нова варта	157.

Алфавітний покажчик російських термінів (сс. 145 – 152):

безоткатное орудие	138
десантные войска	84
капитан 1 ранга	43
знаки различия	47.

Алфавітний покажчиканглійських термінів (сс. 153 – 162):

assault forces	84
atomic weapon	144
Eyes front!	193
Fix, BAYONETS!	199.

Алфавітний покажчикнімецьких термінів (сс. 163 – 170):

Abkommende Wache	158
Antreten!	183
Hände hoch!	209
Überwasserkräfte	97.

Алфавітний покажчик французьких термінів (сс. 171 – 178):

A droite-droite!	189
caporal de garde	161
lieutenant-colonel	30
mousqueton	133.

Сподіваємося, що наведена структура може бути використана як модель для створення інших перекладних багатомовних словників з деякими варіаціями у залежності від задіяних мов та охоплених галузей термінології.